A. M. JEGOLIN

ΝΙΕΚΡΑΣΩΦ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

NEKRASSOW, Nikolai Alexejewitsch (28 Νοεμβρίου [10 Δεκεμβρίου] 1821 - 27 Δεκεμβρίου 1877 [8 Ἰανουαρίου 1878]). Μεγάλος ρῶσος ποιητὴς καὶ ἐπαναστάτης δημοκράτης. Ὁ Νιεκράσωφ γεννήθηκε στὸ Νεμίτοβ τῆς περιοχῆς τοῦ Βινίτσκι, τοῦ κυβερνείου Ποντόλεσκι. Τὰ παιδικά του χρόνια τὰ πέρασε στὸ χτῆμα τοῦ πατέρα του —ἑνὸς μεσαίου τσιφλικᾶ— στὸ χωριὸ Γκρέτσνιεβο, κοντὰ στὸ Γιαροσλάβ. Σ' ὅλη του τὴ ζωὴ ὁ Νιεκράσωφ φύλαξε μέσα του τὴν ἀγάπη γιὰ τὴ φύση τοῦ Βόλγα. Καταθλιπτικὴ ἀντίθεση στὴ μαγεία τῶν τοπίων ἀποτελοῦσε ἡ ἀνελεύθερη ζωὴ τῶν δούλων τῆς γῆς καὶ τῶν βαρκάρηδων τοῦ Βόλγα. Ὁ Νιεκράσωφ πρόσεξε αὐτὴ τὴν ἀντίθεση ἀπὸ μικρός.

Στὰ χρόνια 1832 - 1837 μαθήτεψε στὸ Γυμνάσιο τοῦ Γιαροσλάβ. Τὸ 1838 ὁ πατέρας του τὸν ἔστειλε στὴν Πετρούπολη μὲ τὴν ὑποχρέωση νὰ φοιτήσει στὸ «Σύνταγμα τῶν Εὐγενῶν» — μιὰ σχολὴ πολέμου. Ὅμως ὁ Νιεκράσωφ, πειθαρχώντας σὲ ἐσωτερική του ὁρμή, παρακολούθησε σὰν ἀκροατὴς μαθήματα στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Πετρούπολης (ἀπὸ τὸ 1838 - 1840) μὲ ἀποτέλεσμα ὁ πατέρας του νὰ τοῦ κόψει κάθε ὑλικὴ ὑποστήριξη. Γιὰ ἀρκετὰ χρόνια ἔζησε ζωὴ σκληρὴ ὑποφέροντας τὴν πείνα κι ἄλλες λογῆς - λογῆς στερήσεις. Μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ νεαροῦ φοιτητῆ ἡ Πετρούπολη ὀρθόνωνταν μὲ τὶς δυό της ὄψεις : Ἀπὸ τὴ μιὰ ἡ πόλη τῶν ἀνθρώπων τῆς δουλειᾶς, ἀνθρώπων βασανισμένων, ἀνάμεσά τους κι αὐτὸς σὰν ἕνας ὅμοιός τους, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ἡ πόλη τῶν τσαρικῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν πλούσιων.

Στὴν περίοδο 1838 - 1845 ὁ Νιεκράσωφ δημοσίεψε ἔργα τοῦ πιὸ ἀντίθετου μεταξύ τους εἴδους. Ἔγραψε στίχους, κριτικές, κωμειδύλλια καὶ διηγήματα. Τὸ 1840 κυκλοφόρησε ἡ πρώτη του ποιητικὴ συλλογὴ μὲ τὸν τίτλο «*Ὄνειρα καὶ ἤχοι*». Ἀμέσως ὕστερα γράφτηκε «*Ἡ νεότητα τοῦ Λομονόσωφ*», μιὰ ἔμμετρη δραματικὴ φαντασία(1840, δημοσιεύτηκε στὰ 1902), ἀργότερα τὰ κωμειδύλλια «*Πρωϊνὸ στὴ σύνταξη*» (1841), «*Θεοκλῆς Ὀνούφρης Μπὸμπ ἢ ὁ σύζυγος εἶναι ἄκεφος*»

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΟΥ ΤΡΕΤΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΣΠΟΥΔΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΠΙΚΟΥΡΗΣΑΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

(1841), «*Ἠθοποιὸς*» (1841) καὶ «*Ὁ τοκογλύφος τῆς Πετρούπολης*» (1844, παίχτηκε τὸ 1845).

Στὰ 1842 καὶ 1843 ὁ Νιεκράσωφ συνδέθηκε μὲ τὸν Β. Γ. Μπελίνσκι, ἀπ' τὸν ὁποῖο δέχτηκε ὁ νεαρὸς ποιητὴς τὴν καθοριστικὴ ἐπίδραση στὴ διαμόρφωση τῆς κοσμοθεωρίας του. Στὰ 1845 - 1850 ὁ Νιεκράσωφ ἔγραψε τὰ ποιήματα «*Στὸ δρόμο*», «*Σύγχρονη ὠδή*», «*Ναυούρισμα*», «*Πατρίδα*», «*Κυνήγι ἀλεποῦς*» «*Ἠθικὸς ἄνθρωπος*» κ. ἄ. Τὸ θεατρικό του ἔργο «*Φθινοπωριάτικη ἀγάπη*» (1848, δημοσιεύτηκε τὸ 1886), ἕνα μεγάλο ἀριθμὸ μελετῶν καὶ πολλὰ κριτικὰ ἄρθρα ἀπ' τὰ ὁποῖα ξεχωρίζει τὸ ἄρθρο «*Ἐλάσσονες ποιητὲς τῆς Ρωσίας*» (1849, δημοσιεύτηκε τὸ 1850) ποὺ οὐσιαστικὰ εἶταν ἀφιερωμένο στὴν ποίηση τοῦ Φ. Ι. Τιοῦτσεφ. Ἀπὸ τὰ ἐκτενῆ πεζὰ ἔργα του ἔγινε γενικὰ γνωστὸ τὸ μυθιστόρημα «*Τρεῖς χῶρες τοῦ κόσμου*» (1848 - 1849) ποὺ τὸ ἔγραψε σὲ συνεργασία μὲ τὸν Α. Γ. Παναγιεβόϊ (ψευδώνυμο Ν. Στασίντσκι). Ἔκανε τρεῖς ἐκδόσεις ὅσο ζοῦσε ὁ Νιεκράσωφ (1849, 1851 καὶ 1872). Μερικὰ πεζὰ ἔργα ποὺ ἔγραψε τὴν ἴδια ἐποχὴ δὲν μπόρεσε νὰ τὰ δημοσιέψει καὶ αἰτία ἡ λογοκρισία. Ἔτσι, στὸ περιοδικὸ «*Ὁ σύγχρονος*», ἀνακοινώθηκε τὸ μυθιστόρημα «*Βίος καὶ πολιτεία τοῦ Τιχὸν Τροσνίκωφ*». Ὅμως ὅσο ζοῦσε ὁ συγγραφέας του εἶδαν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας μονάχα μερικὰ μέρη του : «*Ἀσυνήθιστο πρόγευμα*», (περιοδικὸ «*Πατριωτικὰ σημειώματα*»,) 1843 καὶ «*Πετρουπολίτικες γωνιές*» (στὴ συλλογὴ «*Ἡ φυσιολογία τῆς Πετρούπολης*»), 1845. Ὁλόκληρο τὸ μυθιστόρημα δημοσιεύτηκε μόλις τὸ 1931. Ὁ Νιεκράσωφ τρεῖς ὁλόκληρες δεκαετηρίδες εἶταν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς προοδευτικῆς λογοτεχνικῆς κίνησης στὴ Ρωσία. Στὰ 1845 καὶ 1846 κυκλοφόρησε τὴ συλλογὴ «*Ἡ φυσιολογία τῆς Πετρούπολης*» καὶ τὸ «*Πετρουπολίτικο ἡμερολόγιο*» ὅπου καταχωρήθηκαν ἔργα ὀνομαστῶν ρεαλιστῶν συγγραφέων. Τὸ 1847 ὁ Νιεκράσωφ ἀνέλαβε μαζὶ μὲ τὸν Ι. Ι. Ρανάγιεβ τὸν «*Σύγχρονο*». Παρέμεινε συντάχτης καὶ ἐκδότης του χωρὶς διακοπὴ ὡς τὸ 1866, ποὺ ἀπαγορεύτηκε ἡ ἔκδοσή του. Στὰ 1850 ὁ Νιεκράσωφ ἐξασφάλισε στὸ περιοδικὸ τὴ συνεργασία τοῦ Ν. Γ. Τσερνιτσέφσκι καὶ ἀργότερα τοῦ Ν. Α. Ντομπρολιούμπωφ.

Καὶ οἱ δυό τους συμβάλανε στὴν παραπέρα ἀνάπτυξη τῶν ἐπαναστατικῶν δημοκρατικῶν ἀντιλήψεων τοῦ ποιητῆ. Πρὶν καὶ κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴ περίοδο στὴ Ρωσία (1859 - 1861), ἡ ποίηση τοῦ Νιεκράσωφ ἄσκησε ἰδιαίτερη ἐπίδραση πάνω στὸ προοδευτικὸ κομμάτι τῆς κοινωνίας. Ἡ ποιητικὴ συλλογή του ποὺ βγῆκε στὰ 1856 ἔγινε δεχτὴ μὲ ἐνθουσιασμὸ στοὺς δημοκρατικοὺς κύκλους. Ἡ ἀνατύπωση μερικῶν ἀπ' αὐτὰ τὰ ποιήματα στὸ «*Σύγχρονο*» προκάλεσε τὴ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΣΧΟΛΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΟΜΕΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ν. ΤΣΙΟΠΑΝΗΣ
Ε.Υ.: Δ. Μ. Κ. ΠΙ ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

δυσαρέσκεια τῆς κυβέρνησης καὶ ὁ ὑπουργὸς τῆς λαϊκῆς παιδείας ἀπαγόρευψε «τόσο τὴν ἐπανέκδοση τοῦ βιβλίου, ὅσο καὶ τὴν ἀνατύπωση ὅποιων κομματιῶν ἀπ' αὐτό». Στὸν ἐκδότη τοῦ «*Σύγχρονου*» ἀνακοινώθηκε ὅτι «ἡ πρώτη παραβίαση θὰ συνεπάγονταν καὶ τὸ ὁριστικὸ κλείσιμο τοῦ περιοδικοῦ». Στὰ 1855 - 1860 ὁ Νιεκράσωφ ἔγραψε περίφημα ἔργα ὅπου ἐνσαρκώνονταν μὲ ἐνάργεια οἱ ἰδέες τῆς ἐπαναστατικῆς ἀγροτικῆς δημοκρατίας. Τὴν ἴδια ἐποχὴ ἡ ζωὴ τῆς καταπιεζόμενης ἀγροτιᾶς εἶχε γίνει τὸ κεντρικὸ θέμα στὴν ποίηση τοῦ Νιεκράσωφ. Γεμάτος συμπόνοια ἀπεικονίζει τὴ βαρειὰ μοίρα τοῦ λαοῦ, πονάει γιὰ τὰ βάσανά του καὶ τὰ καταδικάζει. Ἡ μεγάλη ὄξυνση τῶν ταξικῶν ἀντιθέσεων στὴ χώρα ἔφερε τὴ διάσπαση μέσα στὸν κύκλο τῶν συνεργατῶν τοῦ «*Σύγχρονου*». Ὁ Νιεκράσωφ ὑποστήριξε τὴν ἄποψη Τσερνιτσέφσκι καὶ Ντομπρολιούμπωφ καὶ στάθηκε ἀντικειμενικὸς στοὺς λογοτέχνες Β. Ρ. Μπότκιν, Α. Β. Ντρουζίνιν, Α. Α. Φὲτ καὶ τοὺς ἄλλους λογοτεχνικοὺς ἐκπρόσωπους τοῦ φιλελεύθερου συντηρητικοῦ στρατόπεδου.

Τὸ 1866, ὕστερα ἀπ' τὴν ἀπόπειρα τοῦ Ντ. Β. Καρακόζωφ κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ ΙΙ, ἡ κυβέρνηση δυνάμωσε τὴν ἀστυνομικὴ πίεση. Ὁ Νιεκράσωφ, στὴν προσπάθειά του νὰ σώσει τὸ «*Σύγχρονο*» ἀπὸ τὸ ἀπειλούμενο κλείσιμο, ἀπάγγειλε στὸ ἀγγλικὸ κλὰμπ ἕνα μήνυμα σὲ στίχους στὸ Μιραβιὸβ - Βεσατέλ, ἀπ' τὸν ὁποῖο κρέμονταν ἡ τύχη τοῦ περιοδικοῦ. Ὁ ποιητὴς ἔνιωσε πὼς ἔκανε ἀνεπανόρθωτο σφάλμα καὶ τὸ ἴδιο βράδι ἔγραψε τὸ ποίημα «*Ἀνατέλλει ὁ ἐχθρός*», ὅπου καταδικάζει αὐστηρὰ τὴν πράξη του τὴν ἴδια. Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔγραφε πάνω σ' αὐτό :«*Ὁ Νιεκράσωφ σὰν ἀδύνατη προσωπικότητα ποὺ εἶταν, ταλαντεύονταν ἀνάμεσα στὸν Τσερνιτσέφσκι καὶ τοὺς φιλελεύθερους, ὅμως ὅλες του οἱ συμπάθειες στρέφονταν πρὸς τὸ μέρος τοῦ Τσερνιτσέφσκι* »[1]

Ὁ «*Σύγχρονος*» ἀπαγορεύτηκε. Τὸ 1868 ὁ Νιεκράσωφ μπῆκε ἐπικεφαλῆς τοῦ περιοδικοῦ «*Πατριωτικὰ σημειώματα*» μετατρέποντάς το, σὲ συνεργασία μὲ τὸν Μ. Ι. Σαλτίκοβ - Στσιέντριν, σὲ ὄργανο τῆς προοδευτικῆς δημοκρατικῆς σκέψης. Ἀπ' τὸ τέλος τῆς 6ης δεκαετίας καὶ στὴ διάρκεια τῆς 7ης δεκαετίας τοῦ 19ου αἰώνα τὸ θέμα τῆς ἐξύμνησης τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἀγώνα ἐναντίον τοῦ ἀπολυταρχικοῦ συστήματος ἔπιανε μεγάλο χῶρο στὴν ποίηση τοῦ Νιεκράσωφ. Στὸ ποίημα «*Ποιὸς ζεῖ καλὰ στὴ Ρωσία ;*» καὶ σὲ πολλὰ ποιήματα ὁ Νιεκράσωφ ἐνστερνίζεται τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα τῆς ἐποχῆς του.

---

1. W. I. LENIN Ἅπαντα, 4η ἔκδ., τ. 18, σ. 287.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΦΙΛΟΛΑΟΣ ΠΕΝΤΖΙΚΗΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.ΠΠ ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του ὁ Νιεκράσωφ ὑπῆρξε ἐξαιρετικὰ ἀγαπητὸς στὸ λαό. Στὸν ποιητὴ ποὺ ἔλυωνε ἀπὸ ἀγιάτρευτη ἀρρώστια ἔφταναν ἀπ' τὸν Τσερνιτσέφσκι, ποὺ ἐπίσης ἔλυωνε στὴ Σιβηρία, κι ἀπ' τὸ φοιτητικὸ κόσμο τῆς Πετρούπολης, λόγια ἀγάπης, μεγάλης ἐχτίμησης καὶ θερμῆς εὐγνωμοσύνης. Στὴν κηδεία τοῦ Νιεκράσωφ στὸ νεκροταφεῖο τῆς Μονῆς τοῦ Νοβοντεβίτσι στὴν Πετρούπολη πῆραν μέρος ἐκπρόσωποι τῆς *προοδευτικῆς διανόησης*, σχεδὸν «*ὅλο τὸ ἐπιτελεῖο τῆς Ρωσικῆς ἐπανάστασης*» (κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ Πλεχάνωφ), οἱ νότιοι ρῶσοι ἐπαναστάτες, ὀπαδοὶ τῆς ὀργάνωσης «*Γῆ καὶ Ἐλευθερία*» καὶ μέλη τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων.

Τὰ πρῶτα ποιήματα τοῦ Νιεκράσωφ εἶχαν ἕναν ἀρελῆ ρωμαντικὸ καὶ μιμητικὸ χαραχτήρα. Ὁ Β. Γ. Μπελίνσκι ἄσκησε ὀξύτατη κριτικὴ στὴν ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ πρωτόβγαλτου ποιητῆ «*Ὄνειρα καὶ ἤχοι*» γιὰ τὴν ἔλλειψη τοῦ προσωπικοῦ στοιχείου (μὲ ἀκόμα μεγαλύτερη αὐστηρότητα καταδίκασε ὁ ἴδιος ὁ Νιεκράσωφ αὐτὴν τὴ συλλογὴ στὸ μυθιστόρημα «*Βίος καὶ πολιτεία τοῦ Τιχὸν Τροσνίκωφ*».)

Στὶς ἀρχὲς τῆς τέταρτης δεκαετίας (1830-1840) ἀπαλλάχτηκε ἀπ' τὰ ὑπολείμματα τοῦ ἐπιγονικοῦ ρωμαντισμοῦ καὶ παρουσιάζεται σὰ ρεαλιστὴς ποιητὴς μὲ δημοκρατικὲς τάσεις. Μὲ τὴν ὀξυδέρκειά του ὁ Μπελίνσκι ὑπογράμμισε, στηριγμένος σὲ ὁρισμένα ἀπ' τὰ λίγα ποιήματα τῆς δεκαετίας αὐτῆς, πὼς ὁ Νιεκράσωφ εἶναι «*πηγαῖος ποιητὴς*» καὶ πὼς «*θ' ἀποχτήσει σημασία στὴ λογοτεχνία*». Τὸ ποίημα «*Στὸ δρόμο*» (1845, δημοσιεύτηκε τὸ 1846) τὸ χαραχτήριζε σπουδαῖο, τὴν «*Πατρίδα*» (1846, δημοσιεύτηκε τὸ 1856) ὅπως θυμᾶται ὁ Ι. Ι. Πανάγιεφ, τὸ μάθαινε ἀπ' ἔξω καὶ τὸ ἔστελνε σὲ γνωστούς του στὴ Μόσχα. Ὁ Μπελίνσκι ἔβλεπε στὸ πρόσωπο τοῦ Νιεκράσωφ ἕναν ἐκπρόσωπο τοῦ κριτικοῦ ρεαλισμοῦ, τῆς δοσμένης ἀπ' τὸν Γκόγκολ κατεύθυνσης στὴν ποίηση, ἕναν καλλιτέχνη μὲ φανερὰ ἐκφρασμένη ἐπαναστατικὴ τάση. Ἐκεῖ ὁ Νιεκράσωφ ἔστρεφε τὶς συμπάθειές του, στοὺς ἐργαζόμενους τῶν πόλεων, στοὺς φτωχοὺς καὶ τοὺς δουλοπάροικους, ταυτόχρονα ἀπεικόνιζε μὲ σατιρικὸ τρόπο τὴν ἀφρόκρεμα τῆς κοινωνίας—τοὺς τσιφλικάδες, τὴ μπουρζουαζία καὶ τοὺς ἀνώτερους ὑπαλλήλους. Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔγραφε: «*Κιόλας ὁ Νιεκράσωφ κι ὁ Σαλτίκωφ διδάσκανε νὰ ξεχωρίζουμε στὴ Ρωσικὴ κοινωνία κάτω ἀπ' τὴ νόστιμη καὶ φτιασιδωμένη ἐξωτερικὴ ὄψη τοῦ τσιφλικᾶ, τὶς ληστρικές του διαθέσεις, μᾶς μάθαιναν νὰ μισοῦμε τὴν ὑποκρισία καὶ τὴν ἀπονιὰ τέτιων τύπων...*».[1]

---

1. W. I. LENIN Ἅπαντα, 4η ἔκδ. τ. 13, σ. 40

ΕΡΓΑΣΙΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Στὰ σατιρικά του ποιήματα «*Ἕνας σύγχρονος ὕμνος*» (1845), «*Νανούρισμα*» (1845, δημοσιεύτηκε τὸ 1846), «*Ἕνας ἠθικὸς ἄνθρωπος*» (1847), «*Ὁ φιλάνθρωπος*» (1853, δημοσιεύτηκε 1856) κ. ἄ. ἔβγαζε στὴ φόρα τὰ μυστικὰ τοῦ πλουτισμοῦ τῶν καπιταλιστῶν καὶ ἔδειξε τὸν ὑπηρετικὸ χαραχτήρα τῆς ἀστικοαυλικῆς φιλανθρωπίας. Στὰ λυρικὰ ἐρωτικά του ποιήματα ὁ Νιεκράσωφ ὑπεράσπιζε τὸ δικαίωμα τῆς γυναίκας γιὰ τὴν ἐλευθερία τοῦ αἰσθήματος καὶ τραγουδάει «*τῆς καρδιᾶς τὸν λεύτερο δεσμὸ*» ποὺ θεμελιώνεται στὸν ἔρωτα καὶ στὴν ἀμοιβαιότητα («*Ὅταν ἀνάβει τὸ αἷμα σου*» (1848), «*Εἶσαι πάντ' ἀσύγκριτα ὄμορφη*» (1847) καὶ ἄλλα ποιήματα). Μὲ εἰλικρινῆ συμπάθεια σκιαγραφεῖ ὁ ποιητὴς τὴν παραστρατημένη γυναίκα ποὺ διαπομπεύεται ἀπ' τὴν ἀστικοαυλικὴ κοινωνία («*Ὅταν ἀπὸ τὸ σκοτάδι τῆς πλάνης*» (1845), «*Πλανιέμαι τὴ νύχτα στοὺς σκοτεινοὺς δρόμους...*») καὶ φανέρωσε πὼς κάτου ἀπ' τὶς συνθῆκες τῆς φεουδαρχικῆς ἠθικῆς παραμορφώνονται τὰ καλύτερα ἀνθρώπινα χαρίσματα καὶ προθέσεις. Στὰ ποιήματα «*Στὸ δρόμο*», «*Πατρίδα*» καὶ «*Κυνήγι ἀλεποῦς*» ὁ Νιεκράσωφ ἔκανε μὲ ὠμὸ τρόπο τὴν ἀποκάλυψη τῆς τσιφλικάδικης ζωῆς καὶ τῶν εὐγενῶν, ποὺ ἡ ζωή τους κυλάει μέσα στὴν κραιπάλη καὶ τὴν ξενοιασιά, κ' εἶναι φουσκωμένοι ἀπὸ μανία καὶ βρωμερὰ ἔνστιχτα. Μὲ τὸν καιρὸ τὰ μοτίβα τῆς διαμαρτυρίας πλήθαιναν στὴ δημιουργία τοῦ Νιεκράσωφ. Στὰ χρόνια 1850 - 1860 ἔγραψε τὰ ποιήματα «*Στὸ χωριὸ*» (1853, δημοσιεύτηκε τὸ 1854) καὶ «*Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὶς ταξιδιωτικὲς σημειώσεις τοῦ κόμητα Γκαραντσὶκ*» (1853, δημοσιεύτηκε τὸ 1856) στὰ ὁποῖα δείχνονται οἱ ἀπάνθρωπες συνθῆκες τῆς ζωῆς τῶν ἀγροτῶν κάτω ἀπ' τὸ ζυγὸ τῆς δουλοπαροικίας — ἡ ἀθλιότητα, ὁ πόνος, ἡ καταστροφὴ τῆς οἰκονομίας — καὶ παράλληλα τὸ ξύπνημα τῆς λαϊκῆς ὀργῆς.

Ὕστερα ἀπ' τὸ 1855 δυνάμωσε τὸ ἀγροτικὸ κίνημα στὴ Ρωσία. Στὰ χρόνια 1859 - 1861 διαμορφώνεται ἐπαναστατικὴ κατάσταση. Κάτω ἀπ' αὐτὰ τὰ δεδομένα ἡ ποιητικὴ δημιουργία τοῦ Νιεκράσωφ πλουτίστηκε μὲ τὶς ἰδέες τοῦ λαϊκοῦ ἀγώνα γιὰ τὴ λευτεριά. Στὰ ποιήματα «*Β. Γ. Μπελίνσκι*» (1855), «*Ποιητὴς καὶ πολίτης*» (1856) καὶ «*Ἱππότης γιὰ μιὰ ὥρα*» (1860, δημοσιεύτηκε τὸ 1863), ἀναπτύσσονται ἀπ' τὸ Νιεκράσωφ οἱ ἰδέες τῶν ἐπαναστατῶν δημοκρατῶν γιὰ τὰ κοινωνικὰ καθήκοντα τῆς λογοτεχνίας καὶ καταστρώνεται ἕνα πρόγραμμα ἐπαναστατικῆς πάλης γιὰ τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ, ποὺ ἀποτελοῦσε ἀντανάκλαση τῶν ἰδεῶν τοῦ Ν. Γ. Τσερνιτσέφσκι. Ὁ Νιεκράσωφ μαστίγωνε ἀμείλιχτα τοὺς φιλελεύθερους γιὰ τὴν ὑποκρισία τους, τὴν αὐτοϊκανοποίηση καὶ τὴ δειλία τους καὶ τραγουδοῦσε τοὺς ἐπανα-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΡΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΟΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
Δ.Π.Θ. Γιάννης Κ. τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

στάτες ποὺ τοὺς ἔβλεπε σὰν τοὺς ἀληθινοὺς πατριῶτες καὶ φίλους τοῦ λαοῦ. Γι' αὐτοὺς ὁ ποιητὴς μονάχα μὲ ὑπαινιγμοὺς μποροῦσε νὰ μιλάει :

... Ἐλάχιστοι εἴμαστε,
μ' ἀνάδειξε ἡ μοίρα ἀνάμεσά μας
πολίτες ἄξιους. Ἄραγε ἐσὺ τὴν ξέρεις
τὴ μοίρα τους; Γονάτισε μπροστά τους!

Τὸ 1856 ὁ Νιεκράσωφ ἔγραψε τὸ ποίημα «*Οἱ δυστυχισμένοι*» μὲ κεντρικὴ μορφὴ ἕναν ἐπαναστάτη καταδικασμένο στὰ κάτεργα, ποὺ κατέχει «*τὴν κρυφὴ λέξη ποὺ ἀγγίζει τὴ ζωντανὴ ψυχή*». Στὸ ποίημα αὐτὸ ὁ ποιητὴς λέγει τοὺς εὐγενεῖς «*δήμιους*». Καταδικασμένος σὲ θάνατο, ὁ ἥρωας τῶν κατέργων ὀνειρεύεται τὴ λαϊκὴ ἐξέγερση, τὴ νίκη τῶν καταπιεζόμενων ἐναντίον τῶν καταπιεστῶν. Στοὺς «*Στοχασμοὺς μπροστὰ σὲ μιὰ ἐπίσημη ἐξώπορτα*» (1858, δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ τοῦ Χέρτσεν «*Ἡ καμπάνα*», τὸ 1860), στὸ «*Τραγούδι τοῦ Ἐρεμούσκα*» (1858, δημοσιεύτηκε τὸ 1859) καὶ σὲ ἄλλα ποιήματα χαραχτηριστικὰ γιὰ τὴ συγκλονιστική τους δύναμη ἔγινε ὁ ἐκφραστὴς τῶν ἑκατομμυρίων ἀγροτῶν. Σ' αὐτὰ τὰ ἐξαίρετα ἔργα τῆς ρωσικῆς ποίησης ὑπάρχουν καὶ ποιήματα μὲ ἥρωες ἐργάτες : «*Βόλγας*» (1860), «*Παιδικοὶ λυγμοὶ*» (1860), «*Σιδηροδρομικὴ γραμμὴ*» (1864, δημοσιεύτηκε τὸ 1865), «*Τραγούδι γιὰ τὸν ἐλεύθερο λόγο*» (1865) κ.ἄ. Στὸ ποίημα «*Σιδηροδρομικὴ γραμμὴ*» ἀποκαλύπτεται σ' ὅλο της τὸ βάθος ἡ τραγωδία τοῦ λαοῦ, τοῦ δημιουργοῦ ὅλων τῶν πνευματικῶν καὶ πολιτιστικῶν ἀξιῶν. Ὁ Νιεκράσωφ διέκρινε, στὴν ὕστερα ἀπ' τὴν ἀγροτικὴ μεταρρύθμιση ἐποχή, τὰ καινούργια δεσμὰ ποὺ ἀντικατάστησαν τὰ δεσμὰ τῆς δουλοπαροικίας καὶ θρήνησε τὴ ληστρικὴ ἐκμετάλλευση τῆς καταστραμμένης ἀγροτιᾶς. Μὲ βαθειὰ συμπάθεια γιὰ τοὺς ἐργάτες ζωγράφισε τοὺς σκληροὺς ὅρους τῆς κατασκευῆς τοῦ τραίνου ποὺ εἶναι ὅμοιοι μὲ αὐτοὺς τῆς καταναγκαστικῆς ἐργασίας. «*Πόσο σκληρὴ εἶναι ἡ μοίρα σου, πόσα βάσανα περνᾶς*», λέει ὁ Νιεκράσωφ στὸ λαὸ στὸ ποίημα «*Βόλγας*» καλώντας τον σὲ ἐνεργὸ ἀντίσταση.

Τὴ ζωὴ τοῦ ρωσικοῦ χωριοῦ ὕστερα ἀπ' τὴν ἀγροτικὴ μεταρρύθμιση τὴν ἔδωσε ὁ Νιεκράσωφ σὲ πλατιοὺς πίνακες ποὺ κάνουν ἐντύπωση γιὰ τὴ λιτὴ καὶ αὐστηρή τους ἀλήθεια. Στὸ ποίημα «*Οἱ ζητιάνοι*» (1861) βάζει γιὰ εἰσαγωγὴ τὸ «*Τραγούδι ἑνὸς φτωχοῦ προσκυνητῆ*», ποὺ ἔχει τὸ ἀκόλουθο ρεφραίν : «*Πεινασμένος προσκυνητής, πεινασμένος, πεινασμένος, ἀγαπημένε μου, πεινασμένος!*»

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.ΔΕΠΚ.Π.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Ἕνα θαυμάσιο ρεαλιστικὸ ποίημα γιὰ τὴ δουλειὰ καὶ τὴ ζωὴ τῆς ρωσικῆς ἀγροτιᾶς εἶναι ἡ «*Παγωμένη κόκκινη μύτη*» (1863, δημοσιεύτηκε τὸ 1864) ὅπου ὁ Νιεκράσωφ μὲ δεξιοτεχνία μεταχειρίζεται θέματα καὶ τρόπους τῆς λαϊκῆς ποίησης καὶ δείχνει τὴν καταθλιπτικὴ μοίρα τῆς χωριάτισσας. Ὁ Νιεκράσωφ θεωρεῖται δίκαια ὁ πρῶτος ποιητὴς ποὺ ἔδωσε τὰ ἡρωϊκὰ χαραχτηριστικὰ τῆς ρωσίδας σὰν μητέρας, συζύγου, ἐργαζόμενης καὶ ἐπαναστάτριας. Τὴν ἀληθινὴ μορφὴ τῆς χωριάτισσας τὴν ἔβαλε ὁ Νιεκράσωφ στὸ ἔργο «*Ὀρίνα, ἡ μάνα τοῦ στρατιώτη*» (1863, δημοσιεύτηκε τὸ 1864). Ὅμως ὅλες αὐτὲς οἱ μορφὲς εἶναι μόνο τὰ προπλάσματα γιὰ τὴν ἡρωϊκὴ μορφὴ τῆς Ματριόνας Τιμοφέγιεβνας, τῆς πνευματικὰ δυνατῆς, μὲ ὑψηλὲς ἠθικὲς ποιότητες προικισμένης ρωσίδας, ποὺ δίνεται στὸ «*Ποιὸς ζεῖ καλὰ στὴ Ρωσία ;*» (1863 - 1877, δημοσιεύτηκε τὸ 1866 - 1881). Εἶναι τὸ μεγαλύτερο ἀπ' τὰ ποιήματα τοῦ Νιεκράσωφ καὶ δίνεται σ' αὐτὸ μία ἀσυνήθιστη καὶ ὁλοκληρωμένη εἰκόνα τῆς ζωῆς τῶν ἀγροτῶν.

Σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ δείχνεται ὁ ἀληθινὸς χαραχτήρας τῆς «μεταρρύθμισης» ποὺ τελικὰ ὁδήγησε τοὺς ἀγρότες στὴν ὁλοκληρωτικὴ ζητιανιά. Μὲ τὸ στόμα τοῦ Γιακοὺμ Ναγκόγκ ἀπὸ τὸ χωριὸ Μπόσοβ, μιλάει ὁ ποιητὴς γιὰ τὴν ἀπάνθρωπη βαρειὰ δουλειὰ ποὺ ὑποχρεώνονται νὰ σηκώσουν οἱ ἀγροτικὲς μάζες. Στὸ ποίημα περιγράφονται διάφοροι χαραχτῆρες ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ. Ἡ πλειοψηφία τῆς ἀγροτιᾶς εἶναι ἀκόμα παθητική, διακρίνεται γιὰ τὴ «μακροθυμία» της καὶ στὶς προσβολὲς ποὺ τῆς γίνονται, δὲν εἶναι σὲ θέση ν' ἀπαντήσει καὶ σταυρώνει μονάχα ἀνέλπιδα τὰ χέρια. Μόλις τότε τὸ ἀγροτικὸ κίνημα ἔπαιρνε μαζικὸ χαραχτήρα. Οἱ ἀγρότες μετεῖχαν στὶς ταραχές, ὅμως μπροστὰ στὶς ἀποτυχίες, περνοῦσαν ἀμέσως στὴν ὑποχώρηση. Δίπλα στὴν παθητικὴ μάζα βρίσκει κανεὶς καὶ μορφὲς συνειδητῶν καὶ δραστήριων ἀγωνιστῶν, «*Ἡρώων*». Ὁ Νιεκράσωφ διέκρινε στὴν ἀπολυταρχικὴ Ρωσία, στὸ μισοφεουδαρχικὸ χωριό, ζωντανὲς δυνάμεις. Εἶδε τὴν ἐλεύθερη καρδιὰ νὰ σώζεται μέσα στὴ δουλεία. Τυπικὰ γνωρίσματα τῆς ἀγροτιᾶς ποὺ ἑτοιμάζεται γιὰ τὴν ἀνταρσία, ἐνσάρκωσε στὶς μορφὲς τοῦ Σαβέλι καὶ τοῦ Γιακοὺμ Ναγκόγκ. Μέσα ἐδῶ δείχνεται ἡ διανοητικὴ ὡριμότητα τοῦ ποιητῆ τῆς προεπαναστατικῆς δημοκρατίας· κατάλαβε ποιὲς ἐπαναστατικὲς δυνατότητες κρύβει μέσα της ἡ ρούσικη ἀγροτιὰ μὲ τὸ μίσος της κατὰ τῶν τσιφλικάδων καὶ τὸ τσαρικὸ καθεστὼς καὶ τὸ ξύπνημα τῆς συνείδησης γιὰ τὰ ἴδια της τὰ δικαιώματα. Αὐτὰ τὰ χαραχτηριστικὰ ἐκθέτονται στὸ ἔργο τοῦ Νιεκράσωφ σὰν τὰ πιὸ σπουδαῖα καὶ πιὸ ἀποφασιστικά.

Στὴν 7η δεκαετία ὁ Νιεκράσωφ ἔπλασε μορφὲς ἐπαναστατῶν ὑπε-

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΣ ΑΓΙΟΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ε.Π.Ε.Α. της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ρασπιστῶν τοῦ λαοῦ. Στὸ ποίημα «*Ποιὸς ζεῖ καλὰ στὴ Ρωσία;*» ζωγραφίζεται ἕνας νεαρὸς ἐπαναστάτης (μορφὴ Γκρίσα Ντομπροσκλόνοφ) στὸ ξεκίνημά του γιὰ δράση. Στὴ Ρωσία, κατὰ τὴ γνώμη τοῦ Νιεκράσωφ, ζοῦν καλὰ μόνο ἐκεῖνοι ποὺ ὑπηρετοῦν τὸ λαό, ποὺ κατόρθωσαν νὰ γεμίσουν τὴ ζωή τους μὲ ἕνα μεγάλο νόημα, μὲ τὸ ὡραῖο καὶ τὸ ἀληθινό. Στὸ πρόσωπο τοῦ Γκρίσα παίρνουν ἔκφραση οἱ τυπικὲς ἰδιότητες τῶν ἀστῶν ἐπαναστατῶν (Ραζνοτσίντσι)[1]. Τέτοιοι ἄντρες, ὅπως, ὁ Β. Γ. Μπελίνσκι, Ν. Γ. Τσερνιτσέφσκι καὶ Ν. Α. Ντομπρολιούμπωφ. Ἀπ' τοὺς στίχους του ἀντηχεῖ ἡ περηφάνεια τοῦ ποιητῆ γιὰ κείνους τοὺς ἀνθρώπους ποὺ παλεύουν θαρραλέα ἐναντίον τῆς ἀπολυταρχίας. Στὰ ποιήματα ὁ «*Παπούλης*» (1870) καὶ «*Ρωσίδες*» (1871—1772, δημοσιεύτηκε τὸ 1872 - 1873) ὁ Νιεκράσωφ τραγουδάει τοὺς ἀστοὺς ἐπαναστάτες. Ἀπὸ τοὺς Λεκεμβριστὲς ἀκολουθεῖ ἕνα ζωντανὸ νῆμα ὡς τὸν Μπελίνσκη, τὸν Ντομπρολιούμπωφ, τοὺς ἀνθρώπους τοῦ 1870, συνδέοντας ἱστορικὰ τοὺς τελευταίους μὲ τὶς προηγούμενες γενιὲς τῶν ἀγωνιστῶν. Ἀπ' τὸ παρελθὸν τῆς χώρας του ὁ ποιητὴς ξεχώριζε τοὺς ἥρωες τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος. Στὸ σχεδίασμα τῶν προσωπογραφιῶν τους πάσχιζε νὰ ξαναξυπνήσει τὶς δοξασμένες παραδόσεις τῶν περασμένων γενεῶν καὶ νὰ ὑποδείξει τὴν ἀνάγκη τοῦ σύγχρονου ἐπαναστατικοῦ ἀγώνα, γιὰ τὸν ὁποῖο δὲν μποροῦσε νὰ γράψει ἀνοιχτά.

Τὴν καπιταλιστικὴ ἀνάπτυξη τῆς Ρωσίας στὴν ὄγδοη δεκαετία τὴν ἔδειξε ὁ Νιεκράσωφ στὸ σατιρικὸ ποίημα «*Οἱ σύγχρονοι*» (1875, δημοσιεύτηκε σὲ δυὸ μέρη τὸ 1875 - 1876). Χρησιμοποιώντας ἐπίκαιρα γεγονότα καὶ πράξεις ὁ ποιητὴς παρουσιάζει ὁλάκερη πινακοθήκη ἀπὸ ληστές, ἅρπαγες, ἐκμεταλλευτές, ποὺ τοὺς ὀνομάζει «λωποδύτες», «ληστὲς τοῦ λαοῦ». Ἡ σάτιρα τοῦ Νιεκράσωφ ποὺ ξεσκεπάζει χωρὶς οἶχτο τοὺς ἐχθροὺς τοῦ λαοῦ, ἐξυπηρετοῦσε τὴν ἐπαναστατικὴ δημοκρατία. Στὴν παράστασή του γιὰ τοὺς μεγάλους πλουτοκράτες καὶ τοὺς ἀστοὺς φιλελεύθερους, ὁ Νιεκράσωφ ξεσκεπάζει τὸν κοσμοπολιτισμό τους καὶ τὴν ἐξάρτησή τους ἀπὸ τοὺς ξένους. Στοὺς «*Σύγχρονους*» δείχνεται πώς οἱ ρῶσοι καπιταλιστὲς ἀφομοιώνουν τὶς «ἀμερικάνικες μέθοδες» τοῦ πλουτισμοῦ. Τοὺς πιὸ ἀναίσχυντους ρώσους ἀστοὺς ὁ Νιεκράσωφ τοὺς παρομοιάζει μὲ ἀετονύχηδες Γιάγκηδες. Τὸν ἥρωα τοῦ ποιήματος, τόν Σαστζέπιν, οἱ τραπεζίτες τὸν συμβουλεύουν νὰ πάει

1. *Ραζνοτσίντσι*, λέγονταν τὸν 19ο αἰώνα στὴ Ρωσία οἱ φιλελεύθεροι καὶ δημοκράτες ἀστοὶ διανοούμενοι, ποὺ δὲν ἀνῆκαν στὸ ἀρχοντολόι καὶ προέρχονταν ἀπὸ ἄλλα στρώματα (Σημ. μεταφρ.)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΟΒΕΛΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΕΜΕΛΗΣ
Ε.Π. Δ.Φ.Σ. Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

νὰ κλέψει λεφτὰ στὴν Ἀμερική. Ἐκεῖ μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐξασφαλίσει κεφάλαια μὲ ἄτιμα μέσα. Σὲ μιὰ παρατήρησή του στὸ ποίημα «*Οἱ σύγχονοι*», ὁ Νιεκράσωφ λέγει πὼς οἱ τραπεζίτες ὀνομάζουν τὴν Ἀγγλία «μητέρα τῶν οἰκονομικῶν». Ἡ κριτικὴ τοῦ Νιεκράσωφ πάνω στὴν κεφαλαιοκρατικὴ Ἀμερικὴ καὶ Εὐρώπη ἀπ' τὴ σκοπιὰ τῆς ἐπαναστατικῆς δημοκρατίας εἶχε βαθιὰ προοδευτικὴ σημασία.

Ὁ Νιεκράσωφ στέκονταν ἐπικεφαλῆς τῆς ρεαλιστικῆς τάσης στὴ ρωσικὴ ποίηση στὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 19ου αἰώνα. Δημιούργησε ὁλόκληρη σχολὴ μὲ χαραχτηριστικὸ κύκλο θεμάτων, μορφῶν, ἰδιομορφιῶν στὸ στίχο καὶ τὴ γλώσσα. Ἡ ποίησή του δὲν ἀποτελοῦσε μόνο στὸ περιεχόμενο μὰ καὶ στὴ μορφὴ ἀντίθεση στὴν ξεκομμένη ἀπ' τὸ λαὸ λογοτεχνία. Τὰ ὀξύτατα καὶ ἐπίκαιρα κοινωνικὰ θέματα ἐπιβάλλανε καὶ ἀντίστοιχα μέσα καλλιτεχνικῆς ἔκφρασης, στὸ ἔπαρκο ἁπλά, ἀποτελεσματικὰ καὶ προσιτὰ στὶς λαϊκὲς μάζες. Τὴν πηγὴ τῆς δύναμῆς του ὁ ποιητὴς τὴν ἔβλεπε στὸν αἱμάτινο δεσμό του μὲ τὸ λαό :

Ναί ! τώρα ἐγὼ μιὰ ἔκκληση
θὰ ἔκανα σὲ σένα
ἀδελφέ μου φτωχέ, καταπιεζόμενε
καὶ πονεμένε !
Καὶ τόση ἀλήθεια θ' ἀντηχοῦσε στὴ φωνή μου,
φωνὴ ποὺ θάβγαινε ἀπὸ τῆς ψυχῆς τὰ βάθη,
ποὺ πλήθη ὁλάκερα ἀπὸ πίσω μου
θ' ἀκολουθοῦσαν !

Αὐτὰ τὰ λόγια βοηθοῦν ὥστε νὰ κατανοηθοῦν οἱ ἰδιομορφίες τῆς ποιητικῆς τοῦ Νιεκράσωφ καὶ τὸ δημιουργημένο ἀπ' αὐτὸν καινούριο στὺλ τῆς ρωσικῆς ποίησης. Ὁ Νιεκράσωφ μὲ ἐξαιρετικὴ ἁπλότητα καὶ δύναμη ἔκφρασης πέτυχε νὰ δώσει στὸ στίχο του τὸ λεξιλόγιο καὶ τοὺς τόνους τῆς καθημερινῆς κουβέντας. Τὰ ἔργα τοῦ Νιεκράσωφ ποὺ εἰδικὰ ἀφιερώνονται στὴν ἀγροτιά, εἶναι γραμμένα στὶς περισσότερες περιπτώσεις σὲ ἀφηγηματικοὺς στίχους καὶ διατηροῦν ὅλες τὶς ἰδιομορφίες τοῦ λόγου (λεξιλόγιο, σύνταξη) κάθε ἥρωα ποὺ παρουσιάζεται στὴν ἀφήγηση. Μιὰ ἀπ' τὶς χαραχτηριστικὲς ποιητικὲς μεθόδους τοῦ Νιεκράσωφ εἶναι ἡ ἱκανότητα νὰ δίνει στὸ λόγο μεγάλη ἀντικειμενικότητα, μιὰ σχεδὸν χειροπιαστὴ συγκεκριμενοποίηση. Οἱ ἐπικοί του στίχοι περιέχουν πλούσιο τοπικὸ ἠθογραφικὸ ὑλικό. Μεταχειρίζεται πλοῦτο ἀπὸ λαϊκὰ τραγούδια, ἀποφθέγματα, ἁπλὲς λαϊκὲς ἐκφράσεις, ἀκόμα καὶ ἰδιομορφίες τῆς προφορᾶς τῶν ἀγροτῶν. Ἀσυνήθιστα πλούσιο σὲ ἠθογραφικὸ - λαογραφικὸ ὑλικὸ εἶναι τὸ ποίημα

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΜΗΜΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΚΔΟΣΗΣ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΑΠΕΙΝΟΥ ΘΕΟΦΙΛΟΥ
Δ.Γ. ΔΑΠΟΝΤΕ Ε.Π.Ε. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

«*Ποιὸς ζεῖ καλὰ στὴ Ρωσία;*». Ἡ διάρθρωση τοῦ λαϊκοῦ τραγουδιοῦ ποὺ διαπότιζε τὰ καλύτερα ἔργα τοῦ Νιεκράσωφ δείχνει πόσο πολὺ ἐσωτερικὸ εἶταν τὸ πλησίασμα τοῦ ποιητῆ μὲ τὸ λαό Ὁ στίχος τοῦ Νιεκράσωφ βοήθησε νὰ βροῦν τὴν πληρέστερη ἔκφρασή τους τὰ μοτίβα «τῆς ἐκδίκησης καὶ τῆς λύπης». Ὁ στίχος του καλοῦσε σὲ ἀγώνα κατὰ τῆς αὐθαιρεσίας καὶ τῆς καταπίεσης. Τὴν καινοτομικὴ δράση τοῦ Νιεκράσωφ τὴν τόνισαν οἱ Ν. Γ. Τσερνιτσέφσκι, Α. Ι. Χέρτσεν καὶ Ν. Α. Ντομπρολιούμπωφ, ποὺ ἄφησαν πίσω τους ἐντυπωσιακὲς κριτικὲς γιὰ τὴ δημιουργία του.

Ὁ Νιεκράσωφ στάθηκε στὴ ρωσικὴ ποίηση ὁ κληρονόμος καὶ ὁ συνεχιστὴς τῶν παραδόσεων τῶν Α. Σ. Πούσκιν, Α. Κ. Κολτσὸφ καὶ τοῦ Μ. Γ. Λιέρμοντωφ. Τὸ ἴδιο ὅπως κι ὁ Πούσκιν συνδέθηκε μὲ τὸ προοδευτικὸ κοινωνικὸ κίνημα τῆς ἐποχῆς του. Ὁ Νιεκράσωφ ἐπηρέασε μὲ τὸ ἴδιο νόημα, ὅπως οἱ ἐπαναστάτες δημοκράτες Τσερνιτσέφσκι καὶ Ντομπρολιούμπωφ προπαγανδίζοντας τὶς ἰδέες τῆς ἀγροτικῆς ἐπανάστασης. Τὸ ἔργο του ἄσκησε τεράστια ἐπίδραση πάνω σ' ὁλόκληρη τὴ μεταγενέστερη ἐξέλιξη τῆς ρωσικῆς ποίησης. Ἀπ' αὐτὸν διδάχτηκαν καὶ ἀκολούθησαν τὰ ἴχνη του ὅλοι οἱ δημοκράτες ποιητὲς τοῦ δεύτερου μισοῦ τοῦ 19ου καὶ 20οῦ αἰώνα. Ἡ δημιουργία τοῦ Νιεκράσωφ στὸν καιρὸ κιόλας ποὺ ζοῦσε προκάλεσε μεγάλο ἐνδιαφέρον στὸ ἐξωτερικό, ἰδιαίτερα στὶς σλαβικὲς χῶρες. Στὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 19ου αἰώνα ἐκδόθηκαν στὴν Πολωνία, Βουλγαρία, Βοημία καὶ Σερβία μεταφράσεις ἔργων τοῦ Νιεκράσωφ καὶ ἄρθρα γιὰ τὸ ἔργο του ἀπ' τοὺς Α. Κουτραβίτοβιτς, Χ. Μπότελ, Ι. Βάζωφ, Λ. Καραβάλωφ καὶ ἄλλους ἐκπρόσωπους τῶν σλαβικῶν χωρῶν.

Στὸ τέλος κιόλας τοῦ 19ου αἰώνα ὑπῆρχαν ἀγγλικές, γαλλικές, ἰταλικὲς κι ἄλλες μεταφράσεις τοῦ Νιεκράσωφ.

Σοβαρὸ ρόλο παίζει ἡ κληρονομιὰ τοῦ Νιεκράσωφ στὴ διαμόρφωση τῆς σοβιετικῆς ποίησης. Ἡ παράδοση ποὺ ἄφησε, ἐπέδρασε πάνω στοὺς Β. Β. Μαγιακόφσκι, Μπεντνώφ, Μ. Β. Ἰσακόφσκι, Β. Ι. Λέμπεντωφ - Κουμάτς, Α. Τ. Τοναντόφσκι καὶ Α. Α. Σβίκοτς καὶ στὴ δημιουργία τῶν λευκορώσων ποιητῶν Ι. Κήραλς, Ι. Κάλος κ. ἄ. Ἡ ρεαλιστικὴ ποίηση τοῦ Νιεκράσωφ ἄσκησε μιὰ θετικὴ ἐπίδραση πάνω σ' ὁλόκληρη τὴ σύγχρονη λογοτεχνία. Ἡ δημιουργικὴ κληρονομία τοῦ Νιεκράσωφ ἔγινε μὲ τὴ βαθειὰ ἔννοια τῆς λέξης παλλαϊκὸ χτῆμα. Τὰ ποιήματά του μεταφράστηκαν σ' ὅλες τὶς γλῶσσες τῶν λαῶν τῆς ΕΣΣΔ καὶ ἐκδίδονται σὲ ἑκατομμύρια ἀντίτυπα.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ: ΤΙΜΟΣ ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΟΜΕΑΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΤΑΣΙΝΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΓΚΑΙΤΕ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΓΑΙΤΗΕ, Johann Wolfgang (1749 - 1832). Μεγάλος γερμανὸς ποιητὴς καὶ στοχαστής. Ἡ σημασία τῆς λογοτεχνικῆς του δράσης εἶναι τεράστια. Ὁ ἴδιος ὁ Γκαῖτε συνδέει τὸ ρόλο του μὲ τὴν ἐποχὴ τῆς ἱστορικῆς μεταμόρφωσης ποὺ ἔγινε στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη στὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 18ου καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰώνα καὶ ποὺ ὁ ἀντίχτυπός της ἔφτασε ὡς τὴ Γερμανία. Στὶς 25 τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1824 ὁ Γκαῖτε ἔλεγε στὸ γραμματέα του Ι. Ἔκκερμαν: «*Ἡ θέση μου εἶναι ἐξαιρετικὰ προνομιακή, γιατὶ γεννήθηκα στὴν ἐποχὴ ποὺ σ' ὅλο τὸν κόσμο διαδραματίστηκαν ἐξαιρετικὰ γεγονότα. Τέτοια γεγονότα δὲν ἔπαψαν νὰ συμβαίνουν σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς μακρόχρονης ζωῆς μου. Παρακολούθησα σὰν αὐτόπτης μάρτυρας τὸν ἑπταετῆ πόλεμο, τὴν ἀπόσπαση τῆς Ἀμερικῆς ἀπὸ τὴν Ἀγγλία, ὕστερα τὴ Γαλλικὴ ἐπανάσταση καί, τέλος, ὅλη τὴ Ναπολεόντια ἐποχὴ ὡς τὸ θάνατο τοῦ ἥρωα καὶ τὰ τελευταῖα γεγονότα. Ἔτσι κατάφερα νὰ βγάλω συμπεράσματα καὶ ἀπόψεις ἐντελῶς διαφορετικὲς ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ποὺ γεννήθηκαν μόλις σήμερα καὶ πρέπει νὰ ἀφομοιώσουν αὐτὰ τὰ μεγάλα γεγονότα διαβάζοντας ἀκατανόητα γι' αὐτοὺς βιβλία*»[1]. Τὰ συμβάντα τοῦ τέλους τοῦ 18ου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰώνα, ποὺ συνδέονται μὲ τὴ γαλλικὴ ἀστικὴ ἐπανάσταση καὶ τὸ πέρασμα ἀπὸ τὸ φεουδαρχικὸ στὸ καπιταλιστικὸ σύστημα, πλούτισαν τὴ λογοτεχνία μὲ καινούργιο περιεχόμενο. Τὰ θέματα τῶν ἱστορικῶν κινημάτων τῶν λαῶν καὶ οἱ ἰδέες τοῦ ἐθνισμοῦ πρόβαλαν στὸ πρῶτο πλάνο τῶν λογοτεχνικῶν ἐνδιαφερόντων. Στὸν τομέα τῆς ἐπιστήμης ἡ ἐποχὴ αὐτὴ συνδέεται μὲ τὴν κρίση τῆς μηχανιστικῆς φυσικῆς τοῦ 17ου ἕως 18ου αἰώνα. Τὸν ἴδιο καιρὸ γεννήθηκαν στὴ φιλοσοφία τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς διαλεκτικῆς μεθόδου, ἂν καὶ σὲ λαθεμένη ἰδεαλιστικὴ μορφή. Ὅλα αὐτὰ ἔδωσαν τὴ δυνατότητα στὸν Γκαῖτε, ἕνα ἀπὸ τὰ πρωτο-

---

1. Ι. Ρ. ΕΚΚΕΡΜΑΝ, «Συζητήσεις μὲ τὸν Γκαῖτε στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του», Μόσχα - Λένιγκραντ, 1934, σελ. 210 - 211).

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΣΧΟΛΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

πόρα πνεύματα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, νὰ κάνει ἕνα μεγάλο βῆμα πρὸς τὰ ἐμπρὸς σὲ σύγκριση μὲ τοὺς προηγούμενους ἐκπρόσωπους τῆς γερμανικῆς λογοτεχνίας.

Ὁ Γκαῖτε γεννήθηκε στὶς 28 Αὐγούστου τοῦ 1749 στὴν παλιὰ αὐτοκρατορικὴ πόλη Φραγκφούρτη τοῦ Μάϊν, ἀπὸ εὔπορη ἀστικὴ οἰκογένεια. Ἔζησε τὴν κατάσταση τῆς οἰκονομικῆς ἀδυναμίας καὶ τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς καθυστέρησης τῆς χώρας, ποὺ βρισκόταν στὸ τελευταῖο στάδιο τοῦ φεουδαρχισμοῦ. Ὁ Φρ. Ἔνγκελς γράφει γιὰ τὴ Γερμανία τοῦ 18ου αἰώνα: «*Εἶταν μιὰ σάπια καὶ ἀποσυνθεμένη μάζα... Τὰ πάντα εἶχαν διαβρωθεῖ, κλονίζονταν, εἶταν ἕτοιμα νὰ γκρεμιστοῦν, οὔτε μποροῦσε νὰ ἐλπίζει κανεὶς σὲ μιὰ εὐεργετικὴ μεταβολή, γιατὶ μέσα στὸ λαὸ δὲν ὑπῆρχε ἐκείνη ἡ δύναμη ποὺ θὰ εἶταν ἱκανὴ νὰ συντρίψει τὸ ἀποσυνθεμένο πλῆθος τῶν ἀπαρχαιωμένων θεσμῶν*»[1]. Τὰ μεγάλα γεγονότα τοῦ 18ου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰώνα, ποὺ ὁ Γκαῖτε εἶταν σύγχρονός τους, τὸν βοήθησαν νὰ κατανοήσει τὰ αἴτια τῆς ἀξιοθρήνητης κατάστασης τῆς χώρας του — τὸ φεουδαρχικὸ ζυγό, τὴν ἔλλειψη ἐθνικῆς ἑνότητας καὶ δραστηριότητας τοῦ λαοῦ, τὴν κυριαρχία τοῦ ἀριστοκρατικοῦ κοσμοπολιτικοῦ πολιτισμοῦ. Ὕστερα ἀπὸ τὴ δράση τοῦ Γ. Λέσσιγγ καὶ ἄλλων προοδευτικῶν ἐκπροσώπων τῆς γερμανικῆς ἀστικῆς τάξης, ἡ δημιουργία τοῦ Γκαῖτε εἶταν κι αὐτὴ διαποτισμένη ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς διαμαρτυρίας καὶ τῆς ἀγανάκτησης ἐνάντια σὲ ὅλη τὴ γερμανικὴ κοινωνία ἐκείνου τοῦ καιροῦ: «*Αὐτὴ ἡ ἐπονείδιστη πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ἐποχὴ εἶταν ταυτόχρονα μιὰ μεγάλη ἐποχὴ τῆς γερμανικῆς λογοτεχνίας*»[2]. Ἡ μικρὴ δημοκρατία τῆς γενέτειρας τοῦ Γκαῖτε ξεχώριζε ἀπὸ ὅλη τὴν ὑπόλοιπη Γερμανία τοῦ 18ου αἰώνα. Οἱ ἐξαίρετες ἱκανότητες καὶ τὰ πλατειά του ἐνδιαφέροντα, βοήθησαν τὸν Γκαῖτε νὰ γίνει ἕνας ἀπὸ τοὺς μορφωμένους ἀνθρώπους τοῦ καιροῦ του. Στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Λιψίας, ὅπου πῆγε στὰ 1765, ὁ Γκαῖτε σπούδασε νομικὰ καὶ φιλολογία. Στὴ διάρκεια τῶν σπουδῶν του πείστηκε γιὰ τὴ μετριότητα καὶ τὴν ἀνεπάρκεια τῆς τότε ἀκαδημαϊκῆς ἐπιστήμης. Στὴ Λιψία ἄρχισε καὶ τὴ λογοτεχνική του δράση. Τὰ πρῶτα του λυρικὰ ποιήματα καὶ δράματα τὸ ποιμενικὸ εἰδύλλιο «*Ἰδιοτροπία ἐραστῆ*», (1769, δημοσιεύτηκε στὰ 1787), καὶ ἡ κωμωδία «*Οἱ συνένοχοι*», 1768 - 1769

---

1. K. MARX — F. ENGELS Ἅπαντα, τόμ, 5. σελ. 6 - 7.

2. F. ENGELS στὸ ἴδιο, σελ- 7

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΑΠΑΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

φέρνουν ἀκόμα ἴχνη μίμησης τῆς μοντέρνας γαλλικῆς ἀριστοκρατικῆς λογοτεχνίας.

Ὁ Γκαῖτε ἀρρώστησε καὶ ἀναγκάστηκε νὰ ξαναγυρίσει γιὰ δυὸ χρόνια στὴν πατρίδα του. Στὰ 1770 πῆγε στὸ Στρασβοῦργο γιὰ νὰ συνεχίσει τὶς σπουδές του. Ἐκεῖ τέλειωσε τὸ πανεπιστήμιο, συνδέθηκε στενὰ μὲ τὸν Γ. Χέρντερ, τὸ θεωρητικὸ τοῦ κινήματος «*Θύελλα καὶ ὁρμὴ*» («Sturn und Drang») καὶ ἀργότερα ἔγινε ὁ ἴδιος ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος αὐτοῦ. Ἡ περίοδος αὐτὴ εἶταν μιὰ ἀπὸ τὶς σημαντικότερες στὴ ζωὴ τοῦ Γκαῖτε. Ὁ ποιητὴς διαποτίζεται ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς διαμαρτυρίας ἐνάντια στὶς ρουτινιασμένες γερμανικὲς παλιὲς ἀρχὲς καὶ γίνεται ἀγωνιστὴς γιὰ ἕναν πρωτότυπο ἐθνικὸ πολιτισμό. Μαζὶ μὲ τὸν Χέρντερ ἀπαρνιέται κι αὐτὸς τὸ βασικὸ αἰσθητικὸ κώδικα τοῦ κλασικισμοῦ, τὶς μεθόδους τῆς λυρικῆς ποίησης τῶν σαλονιῶν καὶ τὸν ἀμφίβολης ἀξίας δασκαλίστικο σχολαστικισμὸ τοῦ εἴδους τοῦ Φ. Γκέλλερτ. Στρέφεται στὴν ἐθνικὴ παράδοση, θαυμάζει τὸν Χὰνς Σάξ, ποιητὴ τῶν τεχνιτῶν ποὺ δούλευαν στὶς συντεχνίες τοῦ 16. αἰώνα καὶ γράφει ἕνα ἄρθρο «*Γιὰ τὴ γερμανικὴ ἀρχιτεκτονικὴ*» (1772). Ὁ Σαίξπηρ μὲ τὸ ρωμαλέο ρεαλισμό του καὶ τὰ ἐθνικὰ ἱστορικά του θέματα, γίνεται ἕνας ἀπὸ τοὺς δασκάλους του (ἄρθρο του «*Στὴν ἡμέρα τοῦ Σαίξπηρ*». Τὸ κίνημα «*Θύελλα καὶ ὁρμὴ*» ἤθελε νὰ ἀπελευθερώσει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τοὺς κανόνες τῆς μικροηθικῆς καὶ πισωδρομικῆς φεουδαρχο-ἀστικῆς κοινωνίας. Αὐτὲς οἱ ἰδέες, ποὺ εἶχαν διατυπωθεῖ ἀφηρημένα μονάχα ἀπὸ τοὺς περισσότερους ποιητὲς τῆς σχολῆς (*«θυελλώδη πνεύματα»*), στὴ δημιουργία τοῦ Γκαῖτε ἐκφράστηκαν μὲ μεγαλοφυΐα. Ἡ λυρική του ποίηση τοῦ 1770 - 75, καθάρια καὶ γεμάτη παλμό, κατέχει δικαιωματικὰ μιὰ ἀπὸ τὶς πρῶτες θέσεις στὴ γερμανικὴ λογοτεχνία. Ἀπορρίπτοντας τὶς βασικὲς ὀρθολογιστικὲς μορφὲς τῆς περιγραφικῆς ποίησης τοῦ 18. αἰώνα καὶ πλησιάζοντας στὸ λαϊκὸ τραγούδι, ὁ Γκαῖτε γίνεται ὁ δημιουργὸς τῆς λυρικῆς ποίησης μιᾶς καινούργιας ἐποχῆς. Ἡ βαθειὰ αἴσθηση τῆς φύσης, ὁ συνδυασμὸς τῆς ποίησης καὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ, ἡ τόλμη καὶ ὁ πλοῦτος τῶν ρυθμῶν, εἶναι χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τοῦ λυρισμοῦ τοῦ νεαροῦ Γκαῖτε (*«Τραγούδι τοῦ Μάη»*, *«Τραγούδι τοῦ περιπλανώμενου μέσα στὴ θύελλα»*, *«Συνάντηση καὶ χωρισμός»*, *«Τὸ ἄγριο τριαντάφυλλο»* κ.ἄ.). Γιὰ ἔργα σοβαρότερου χαρακτήρα εἶταν ἀπαραίτητα τὰ ἱστορικὰ πλαίσια καὶ διάφορες ἡρωϊκὲς μορφές. Ἀναζητώντας ἥρωες, ὁ Γκαῖτε στρέφεται στὴν ἱστορία (*Σωκράτης, Ἰούλιος Καίσαρας, Μωάμεθ, Γκαῖτς φὸν Μπερλίχιγκεν*), στὴν κλασικὴ μυθολογία (*Προμηθέας*), καὶ στὸ γερμανικὸ λαϊκὸ θρύλο (*Φάουστ*). Ἔτσι κατάφερε νὰ δημι-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΜΕΤΣΙΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
Ε.Γ.Ε. της Κ.τ.Π. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ουργήσει ἔργα μὲ ἐθνικὴ ἱστορικὴ βάση (τὸ δράμα *«Γκαῖτς φὸν Μπερλίχιγκεν»*, 1774, καὶ ἀργότερα τὸ *«Φάουστ»* — ἡ πρώτη του παραλλαγὴ ἔγινε στὰ 1773 - 75).

Στὸ ἀπόσπασμα τοῦ *«Προμηθέα»* (1773, ἐκδόθηκε στὰ 1830), στὸ δράμα *«Γκαῖτς φὸν Μπερλίχιγκεν»* καὶ στὴν πρώτη παραλλαγὴ τοῦ *«Φάουστ»* φαίνονται καθαρὰ οἱ ἐπαναστατικὲς ἀντιφεουδαρχικὲς διαθέσεις τοῦ νεαροῦ Γκαῖτε, ποὺ διαμαρτύρεται ἐνάντια στὴν πνιγερὴ ἀτμόσφαιρα τῆς Γερμανίας τοῦ 18. αἰώνα. Στὸ δράμα *«Γκαῖτς φὸν Μπερλίχιγκεν»* ὁ Γκαῖτε στρέφεται στὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀγροτικοῦ πολέμου τοῦ 16. αἰώνα, μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ θυελλώδεις ἐποχὲς τῆς γερμανικῆς ἱστορίας. Ἐξιδανικεύοντας τὸν ἥρωά του, παρουσιάζει τὸν Γκαῖτς — ἐκπρόσωπο τῆς ἀντίστασης τῶν ἱππότων — σὰν ἕνα οὐμανιστή, ἀγωνιστὴ γιὰ τὰ προοδευτικὰ ἐθνικὰ ἰδανικά. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ αὐτό, στὸ ἔργο ὑπάρχουν πολλὲς ἱστορικὲς ἀλήθειες καὶ πρῶτα - πρῶτα ἡ πλατειὰ ἀπεικόνιση τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῆς ἐπαναστατικῆς ἐποχῆς τοῦ 16. αἰώνα. Ἡ ἰδέα τῆς ἐθνικῆς ἑνότητας, ποὺ ποτὲ ἀργότερα δὲν τὴν ἐγκατέλειψε ὁ Γκαῖτε, διατυπώνεται γιὰ πρώτη φορὰ σ' αὐτό του τὸ δράμα. Σὰν ἔργο ρεαλιστικοῦ *«σαιξπήρειου»* χαρακτήρα, ποὺ παραβιάζει τοὺς πατροπαράδοτους κανόνες τοῦ κλασικοῦ θεάτρου, ὁ *«Γκαῖτς φὸν Μπερλίχιγκεν»* εἶναι δράμα πρωτοποριακὸ καὶ γι' αὐτὸ ἔχει μεγάλη σημασία.

Παγκόσμια δόξα ἀπέσπασε ὁ Γκαῖτε μὲ τὸ μυθιστόρημά του *«Τὰ πάθη τοῦ νεαροῦ Βέρθερ»*, γραμμένο μὲ μορφὴ ἐπιστολῶν (1774). Σ' αὐτὸ τὸ ἔργο ὁ Γκαῖτε κατάφερε νὰ προσδώσει στὴν ἱστορία τῶν ἐρωτικῶν ἀτυχημάτων τοῦ ἥρωά του βαθὺ κοινωνικὸ νόημα καὶ τραγικοὺς ἤχους, συνδυάζοντας τὴν κριτικὴ τῶν ταξικῶν προλήψεων, τῆς φεουδαρχικῆς ρουτινιασμένης ζωῆς καὶ τοῦ ἐγωϊσμοῦ τῶν Γερμανῶν ἀστῶν, μὲ τὸν πόθο γιὰ μιὰ ὁλοκληρωμένη κοινωνικὴ ζωὴ καὶ δράση, πράγμα ἀνέφικτο μέσα στὶς συνθῆκες ποὺ ἐπικρατοῦσαν ἐκεῖνο τὸν καιρὸ στὴ Γερμανία. Ὁ Βέρθερ, *«ἐπαναστατημένος μάρτυρας»*, σύμφωνα μὲ τὴν ἔκφραση τοῦ Πούσκιν, προκάλεσε βαθειὰ ἐντύπωση στὴ σύγχρονή του κοινωνία. Στὴ μορφή του καθρεφτιζόταν ἡ ἔνταση τῶν κοινωνικῶν ἀντιθέσεων στὶς παραμονὲς τῆς γαλλικῆς ἀστικῆς ἐπανάστασης τοῦ 1789. Ἡ αὐτοκτονία τοῦ Βέρθερ, ποὺ δὲν ἔβρισκε καμιὰ διέξοδο ἀπὸ τὸ ρουτινιασμένο περιβάλλον του, δείχνει τὶς ἀπαρχὲς τῆς κρίσης ποὺ συντελοῦνταν στὴν κοσμοθεωρία τοῦ νεαροῦ Γκαῖτε. *«Τὰ καλύτερα καὶ τὰ πιὸ δυνατὰ πνεύματα τοῦ λαοῦ — ἔγραφε ὁ Φ. Ἔνγκελς — ἔχασαν κάθε ἐλπίδα γιὰ τὸ μέλλον τῆς χώρας τους»* [1].

1. Στὸ ἴδιο.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Π. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΝΟΕΡΑΝΗΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ Θ. ΠΕΤΣΟΣ
Ε.Υ. Κ.Τ. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Στὴ Γερμανία δὲν ὑπῆρχε ἐπαναστατικὴ ἀστικὴ τάξη, ὅπως στὴ Γαλλία, τὴ χώρα τοῦ Βολταίρου καὶ τοῦ Ρουσσώ. Καὶ οἱ πιὸ φωτισμένοι ἀκόμα κύκλοι τῶν Γερμανῶν ἀστῶν ἔτρεφαν αὐταπάτες σὲ σχέση μὲ τὴν ἀπόλυτη μοναρχία καὶ ὑποκλίνονταν νομιμόφρονα μπροστὰ στὴν ἀριστοκρατία καὶ στὴν ἐξουσία τῶν ἡγεμόνων. Αὐτὸ προκάλεσε τὴν κρίση τοῦ λογοτεχνικοῦ κινήματος «*Θύελλα καὶ ὁρμὴ*» καὶ δὲν μποροῦσε νὰ μὴ καθρεφτιστεῖ καὶ στὴ δημιουργία τοῦ μεγαλοφυοῦς Γερμανοῦ συγγραφέα. Ὁ Φ. Ἔνγκελς ἔγραψε γιὰ τὸν Γκαῖτε: «*Μέσα του διεξαγόταν ἀδιάκοπα ἕνας ἀγώνας ἀνάμεσα στὸν μεγαλοφυῆ ποιητή, ποὺ ἡ μετριότητα τοῦ περιβάλλοντός του τὸν γέμιζε ἀπέχθεια, καὶ στὸν ἄτολμο γιὸ τοῦ πατρικίου τῆς Φραγκφούρτης ἢ στὸ μυστικοσύμβουλο τῆς Βαϊμάρης, ποὺ νιώθει τὸν ἑαυτό του ἀναγκασμένο νὰ συνάψει ἀνακωχὴ μ' αὐτὸ τὸ περιβάλλον καὶ νὰ τὸ συνηθίσει. Ἔτσι ὁ Γκαῖτε εἶναι πότε κολοσσιαῖα μεγάλος καὶ πότε ἀσήμαντος, πότε ἕνας ἀνυπόταχτος, γεμάτος περιφρόνηση καὶ σαρκασμὸ κόσμος μεγαλοφυΐας καὶ πότε ἕνας ἐπιφυλακτικός, ἱκανοποιημένος μὲ ὅλα, στενόμυαλος μικροαστός*». [1] Αὐτὲς οἱ ριζικὲς ἀντιφάσεις ἐκφράζονται μὲ ἰδιαίτερη δύναμη στὴ δημιουργία τοῦ Γκαῖτε, ἰδιαίτερα στὴ βαϊμαρικὴ περίοδο τῆς ζωῆς καὶ τῆς πνευματικῆς του ἀνάπτυξης. Στὰ 1775, ὕστερα ἀπὸ πρόταση τοῦ δούκα τῆς Σαξο - Βαϊμάρης Καρόλου Αὐγούστου, ὁ Γκαῖτε πῆγε στὴ Βαϊμάρη καὶ ἔμεινε δεμένος μὲ αὐτὴν σὲ ὅλη του τὴ ζωή. Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1776 γίνεται ὑπουργὸς καὶ μυστικοσύμβουλος. Μέσα στὰ πλαίσια τοῦ κράτους τοῦ Καρόλου ὁ Γκαῖτε προσπαθεῖ νὰ ἱκανοποιήσει τὴ δίψα του γιὰ δράση. Βάζει σὲ τάξη τὰ οἰκονομικὰ τῆς χώρας, μειώνει τὸ στρατό, ξαναρχίζει τὴν ἐκμετάλλευση τῶν ἐγκαταλειμμένων ὀρυχείων, φτιάχνει δρόμους, δημιουργεῖ θέατρο καὶ ἐνισχύει τὸ Πανεπιστήμιο. Ὡστόσο κάθε ἀπόπειρα σοβαρῶν μεταρρυθμίσεων, ποὺ θὰ ἔθιγαν τὸ φεουδαρχικὸ σύστημα, συναντοῦσε τὴν ἀντίδραση τοῦ δούκα.

Ἀπογοητευμένος, βλέποντας πὼς δὲν μποροῦσε νὰ ξυπνήσει τὴ γερμανικὴ ἀστικὴ τάξη καὶ νὰ τὴν παρασύρει σὲ μιὰ ἐνεργὸ πατριωτικὴ δράση, ὁ Γκαῖτε παραιτήθηκε τελικὰ ἀπὸ τὶς ἐπαναστατικὲς διαθέσεις τῆς «*Θύελλας τῆς ὁρμῆς.*» Ὡστόσο μέσα στὸ μεγάλο ποιητὴ ἡ τάση τοῦ συμβιβασμοῦ μὲ τὸν ἀπολυταρχισμὸ τῶν μικροηγεμόνων συνδυάζεται μὲ τὴ διατήρηση καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῶν στοιχείων τοῦ ρεαλισμοῦ καὶ μὲ μιὰ ὁλοένα βαθύτερη ἀφομοίωση τῆς ἱστορικῆς πείρας. Σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς βαϊμαρικῆς του περιόδου ὁ Γκαῖτε ἔμεινε μα-

1. Στὸ ἴδιο, σελ. 142.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Ι. ΚΑΡΑΜΠΕΤΣΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

κριὰ ἀπὸ κάθε ἐπαναστατικὴ λύση τῶν προβλημάτων τῆς γερμανικῆς ζωῆς. Προσπαθοῦσε νὰ ἐνσαρκώσει τὸ οὐμανιστικό του ἰδανικὸ γιὰ τὴν ἐλεύθερη δράση τῆς προσωπικότητας, χωρὶς νὰ φτάσει σὲ ἐπαναστατικὴ σύγκρουση μὲ τὸν κοινωνικό του περίγυρο. Στὰ λυρικὰ ποιήματα ποὺ ἔγραψε αὐτὰ τὰ χρόνια, ἀντηχοῦν νότες παραίτησης, ἁρμονίας, γαλήνης (*«Τὰ σύνορα τῆς ἀνθρωπότητας»*, γύρω στὰ 1779, *«Νυχτερινὸ τραγούδι τοῦ ὁδοιπόρου»*, 1780). Ἀπασχολημένος μὲ τὰ κυβερνητικὰ καὶ αὐλικά του καθήκοντα, γράφει λίγο, πολλὰ δημιουργικά του σχέδια μένουν ἀπραγματοποίητα.

Ὡστόσο κάτω ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ περίβλημα τῆς ἠρεμίας κρυβόταν τὸ βαθὺ ἀνικανοποίητο τοῦ ποιητῆ. Στὰ 1786 ὁ Γκαῖτε ἐγκαταλείπει τὴ μετριότητα τῆς αὐλικῆς ζωῆς καὶ πηγαίνει στὴν Ἰταλία, στὴ Ρώμη. Ἐκεῖ συναναστρέφεται ἀποκλειστικὰ μὲ καλλιτέχνες. Ἀσχολεῖται μὲ τὴ ζωγραφική, μελετάει τὰ καλλιτεχνικὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητας καὶ τῆς Ἀναγέννησης. Στὴν Ἰταλία συνεχίζει τὶς παρατηρήσεις του στὸν τομέα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ποὺ τὶς εἶχε ἀρχίσει κιόλας στὴν περίοδο τῆς *«Θύελλας καὶ ὁρμῆς»*. Ἡ μελέτη τῆς φύσης ἑδραιώνει τὶς ὑλιστικὲς τάσεις τῆς κοσμοθεωρίας του καὶ τὸν φέρνει κοντὰ στὴ φιλοσοφία τοῦ Σπινόζα. Προσπαθεῖ νὰ κατανοήσει τὸν κόσμο σὰν ἕνα ἀλληλένδετο σύνολο καὶ μέσα στὰ φυσικο - ἐπιστημονικὰ προβλήματα τῆς βιολογίας, τῆς γεωλογίας κ.λ.π., διαβλέπει τὴν εἰκόνα τῆς ἱστορικῆς ἐξέλιξης. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀπασχόλησή του συνδέεται καὶ μὲ τὴν καλλιτεχνική του δημιουργία, μὲ τὸ ρεαλισμό του. Στὴν Ἰταλία ἐπεξεργάζεται καὶ τελειώνει διάφορα ἔργα ποὺ εἶχε ἀρχίσει προηγούμενα (*«Ἔγκμοντ»*, *«Τορκουάτο Τάσσο»*, *«Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις»*). Στὸ δράμα *«Ἔγκμοντ»*, ποὺ εἶχε ἀρχίσει νὰ τὸ γράφει ἀπὸ τὴ Φραγκφούρτη, προβάλλουν οἱ τελευταῖες ἀπηχήσεις τῶν ἰδεῶν τῆς *«Θύελλας καὶ ὁρμῆς»*. Ἡ ἀγάπη γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ ἡ ριζικὴ ἄρνηση κάθε ἐθνικῆς καταπίεσης, ποὺ ἐκφράζονται σ' αὐτὸ τὸ ἡρωϊκὸ ἔργο, ἀποδείχνουν πὼς τέτοιες ἰδέες δὲν εἶταν ξένες γιὰ τὸν ποιητή, οὔτε στὴ βαϊμαρική του περίοδο.

Τὸ ταξίδι στὴν Ἰταλία, ποὺ στὴ διάρκειά του δημιουργήθηκαν οἱ προϋποθέσεις γιὰ τὸ λεγόμενο βαϊμαρικὸ κλασικισμὸ τοῦ Γκαῖτε, ἔπαιξε μεγάλο ρόλο στὴν ἐξέλιξη τοῦ ποιητῆ. Τὸν ἔφερε κοντὰ στὴ ζωντανὴ πηγὴ τῆς ἁγνῆς καὶ γραφικῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ, ποὺ εἶταν ὁ ἀντίποδας τῆς αὐλικῆς ξηρότητας καὶ τοῦ δημοσιοϋπαλληλικοῦ σχολαστικισμοῦ. Οἱ ἀναμνήσεις τοῦ ποιητῆ ἀπὸ τὸν εὐτυχισμένο καιρὸ ποὺ ἔζησε στὴν Ἰταλία διατυπώθηκαν στὶς *«Ρωμαϊκὲς ἐλεγεῖες»* (1790), ποὺ εἶναι ὁλότελα ἀπαλλαγμένες ἀπὸ τὴ δηλητηριώδη ὁμίχλη

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠΙΚ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

τοῦ ἀσκητισμοῦ, τῆς θρησκοληψίας καὶ τῆς ἀστικῆς μικροηθικῆς.

Ταξιδεύοντας στὴν Ἰταλία, ὁ Γκαῖτε ἐξετάζει ξανὰ τὶς τάσεις τῶν ποιητῶν τῆς «*Θύελλας καὶ ὁρμῆς*» πρὸς τὸ ἀνώτερο καὶ τὸ «*συγκλονιστικό*». Ὁ ἀτομικισμὸς ποὺ χαρακτηρίζει αὐτὸ τὸ κίνημα, τοῦ φαίνεται τώρα νοσηρός, ἀνώφελος. Ἰδανικό του γίνεται πιὰ ἡ ἀρχαία τέχνη, ποὺ τὴ νιώθει, σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Ι. Βίνκελμαν, σὰν ἔκφραση τῆς ἁπλότητας, τῆς γαλήνης καὶ τῆς ἁρμονίας. Μὲ βάση τὴν ἐξιδανίκευση τῆς ἀρχαίας δουλοκτητικῆς δημοκρατίας ποὺ εἶχε κάνει ὁ Βίνκελμαν, ὁ Γκαῖτε πλάθει μιὰ ἀφηρημένη μορφὴ «*ὡραίας ἀνθρωπότητας*», πρότυπο ἤθους καὶ ὀμορφιᾶς. Στὰ 1890 αὐτὴ ἡ αἰσθητικὴ τοῦ βαϊμαρικοῦ κλασικισμοῦ καὶ ὁ πόθος γιὰ μιὰ ἐθνικὴ ἀνάπτυξη τῆς Γερμανίας γίνονται ἀφορμὴ νὰ συνδεθοῦν στενὰ δυὸ μεγάλοι Γερμανοὶ ποιητὲς — ὁ Γκαῖτε καὶ ὁ Φ. Σίλλερ. Τὸ πέρασμα στὴν περιοχὴ τοῦ ἀφηρημένου ὡραίου, δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ ὁδηγήσει τὸν Γκαῖτε σὲ μιὰ συμφιλίωση μὲ τὶς ἀσκήμιες τῆς πραγματικῆς ζωῆς. Ἡ τάση του γιὰ συμφιλίωση ἐκφράζεται μὲ μεγάλη δύναμη στὴν τραγωδία «*Τορκουάτο Τάσσο*» (1790): ἐνῶ ἀρχικὰ ἀπεικόνιζε τὸν ἥρωά του σὰν ἐπαναστάτη, διατηρώντας δηλαδὴ τὴν παλιὰ παράδοση τοῦ «*βερθερικοῦ ἥρωα*», στὸ τέλος τὸν ἀνάγκασε νὰ ὑποκύψει μπροστὰ στὴν αὐλὴ τῆς Φερράρας. Στὰ ἔργα τῆς βαϊμαρικῆς περιόδου τοῦ Γκαῖτε, ἡ μικροαστικὴ διάθεση τοῦ αὐτοσυγκρατημοῦ νικάει πολὺ συχνὰ τὶς παλιὲς ἐπαναστατικὲς τάσεις τῆς «*Θύελλας καὶ ὁρμῆς*». Ἡ τάση του νὰ συμβιβαστεῖ μὲ τὴν πραγματικότητα παρουσιάζεται τὸν ἴδιο καιρὸ καὶ σὲ ἄλλα, μικρότερα ἔργα τοῦ ποιητῆ («*Γλυκὰ Ξένια*», «*Παρελάσεις μασκαράτας*», ἐργάκια γιὰ τὸ θέατρο τῆς αὐλῆς τῆς Βαϊμάρης, ποὺ διευθυντὴς καὶ σκηνοθέτης του εἶταν ὁ ἴδιος).

Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ βαϊμαρικὸς κλασικισμὸς τοῦ Γκαῖτε εἶχε καὶ μιὰ ἀξιόλογη πλευρά. Ἡ μορφὴ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας εἶταν γιὰ τὸν καλλιτέχνη Γκαῖτε ἡ ἐνσάρκωση μιᾶς ὑλιστικῆς αἴσθησης τοῦ κόσμου, ἡ ἄρνηση κάθε μυστικισμοῦ καὶ παπαδίστικου σκοταδισμοῦ. Λατρεύοντας τὸ ἀρχαῖο καλλιτεχνικὸ ἰδανικό, ὁ μεγάλος ποιητὴς διατηροῦσε τὴ λατρεία ἑνὸς γεμάτου ὑγεία καὶ δράση κοινωνικοῦ ἀνθρώπου. Μὲ τὶς μορφὲς τῆς ἐξιδανικευμένης ἀρχαιότητας ὁ Γκαῖτε διατύπωσε τὴν κριτική του γιὰ τὸν ἀστικὸ πολιτισμὸ καὶ τὰ ἀστικὰ ἤθη, κριτικὴ ποὺ εἶχε ἀρχίσει νωρίτερα, στὴν περίοδο τοῦ «*Βέρθερ*», καὶ συνεχίστηκε καὶ στὰ μεταγενέστερα δημιουργήματά του. Τὸ ἴδιο θέμα, ὀργανικὰ δεμένο μὲ τὸ βαϊμαρικὸ κλασικισμὸ τοῦ Γκαῖτε, ἀποτέλεσε καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ δράματός του «*Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις*» (1787), ὅπου ὁ ἀστικὸς ἀτομικισμὸς παρουσιάζεται σὰν βαρβαρικὸ στοιχεῖο ζωῆς, γε-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Ε. ΚΑΡΑΜΠΑΤΣΟΥ Ε. ΠΑΛΑΙΟΚ. ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006